

Stockholm den 15 februari 2021

R-2020/2184

Till Justitiedepartementet
Ju2020/04109

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 13 november 2020 beretts tillfälle att avge yttrande över promemorian Effektivare förfarande och utökad kontroll vid verkställighet av fängelsestraff med fotboja.

Sammanfattning

Advokatsamfundet, som hänvisar till tidigare remissyttranden i aktuella hänseenden, har i huvudsak ingen erinran mot promemorians förslag för att effektivisera förfarandet vid och öka förutsättningarna för verkställighet av fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja). Advokatsamfundet motsätter sig dock promemorians förslag i vissa fall och vill dessutom framföra synpunkter i vissa särskilda hänseenden.

Synpunkter

Enligt Advokatsamfundet finns skäl att minska antalet korta fängelsestraff. En utökad möjlighet att avtjäna straff med fotboja kan bidra till att minska återfall i brott då det exempelvis underlättar för den dömda att behålla sina försörjningsmöjligheter och boende. Kriminalvården har även framfört att det inte är möjligt att sätta in relevanta rehabiliterande insatser vad gäller de som har dömts till kortare fängelsestraff. Avslutningsvis kan Advokatsamfundet även ur ett barnperspektiv konstatera att det är synnerligen angeläget att barn har möjlighet att leva med sina föräldrar. Av bland annat dessa skäl ser Advokatsamfundet positivt på utökade möjligheter för dömda att verkställa fängelsestraff med fotboja.

Advokatsamfundet ställer sig bakom förslaget om att Kriminalvården ska kunna besluta om verkställighet med fotboja utan ansökan från den dömda av de skäl som utvecklas i promemorian. Det är som framförs ovan önskvärt att antalet korta fängelsestraff minskar och det är angeläget att de dömda som uppfyller förutsättningarna för verkställighet med fotboja inte behöver verkställa sin påföljd på anstalt.

Av samma skäl är Advokatsamfundet positivt till förslaget om att avskaffa den s.k. karensregeln, och att den i stället ersätts med en lämplighetsprövning. Dagens regelverk förhindrar Kriminalvården från att göra individuella lämplighetsbedömningar vilket är mycket otillfredsställande. Kriminalvården har även uttryckt att möjligheten till kontroll av den dömd under verkställighet med fotboja har ökat i takt med teknikens utveckling, vilket talar för att det i vart fall inte längre föreligger behov av dagens karensregel.

I promemorian konstateras att det i förarbetena till gällande regelverk saknas uttrycklig motivering till varför beslut som innebär fängelse som påföljd inte ska kunna verkställas med fotboja. Eftersom Advokatsamfundets generella uppfattning är att minska antalet korta fängelsestraff, samt utöka möjligheten till s.k. fotboja ställer sig samfundet bakom promemorians förslag även i denna del.

Advokatsamfundet tillstyrker promemorians förslag om att beslut från Kriminalvården om att neka någon dömd att verkställa ett fängelsestraff med fotboja ska kunna överklagas till förvaltningsdomstol.

Vad sedan gäller utökad kontroll vid verkställighet av fängelsestraff med fotboja konstaterar Advokatsamfundet att det, för ett system som i vissa fall ska kunna ersätta fängelse, är viktigt att alternativet är effektivt, verkningsfullt, praktiskt genomförbart och trovärdigt. Huruvida samtliga dessa förutsättningar är till fullo uppfyllda är svårt att entydigt uttala sig om.

Promemorian innehåller förslag om förbud för den dömd att vistas på en viss plats eller inom ett särskilt angivet område, samt att ett sådant vistelseförbud ska kunna kontrolleras elektroniskt. De föreslagna ändringarna skulle innebära att Kriminalvårdens möjligheter till kontroll skulle utökas och mer likna vad som gäller för dem som är intagna i anstalt men som beviljas möjlighet att vistas utanför anstalt för att främja återanpassningen i samhället eller för dem som villkorligt frigetts från ett fängelsestraff.

I promemorian anförs att det exempelvis kan handla om förbud att vistas i närheten av ett brottsoffers bostad eller på andra platser där återfall i brott eller annan misskötsamhet är särskilt stor. Advokatsamfundet har inte någon erinran mot vistelseförbud i närheten av ett brottsoffers bostad, då det kan vara relevant vid exempelvis våld i nära relation. Advokatsamfundet har även tidigare framfört att det finns skäl att förstärka skyddet för personer som systematiskt utsätts för våld, hot och trakasserier och att kontaktförbud är ett effektivt medel för att upprätthålla detta skydd.¹

Däremot har Advokatsamfundet invändningar mot att ett vistelseförbud skulle kunna omfatta även ”andra platser där återfall i brott eller annan misskötsamhet är särskilt stor,” då det riskerar att bli svårt att avgränsa och tillämpa i praktiken och riskera rättsosäkerhet för enskilda. Advokatsamfundet uppfattar förslaget som att det skulle kunna bli fråga om platser där narkotikaförsäljning är vanligt förekommande eller där andra kriminellt belastade vistas eller bor. Att hänvisa till platser där narkotikaförsäljning är vanligt

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 27 april 2017 över promemorian Elektronisk övervakning av kontaktförbud (Ds 2017:1).

förekommande eller där andra kriminellt belastade personer vistas eller bor ger dock utrymme för alltför vaga och subjektiva bedömningar vilket Advokatsamfundet i tidigare lagstiftningsärenden påpekat.² Advokatsamfundet avstyrker därför förslaget i denna del.

Med den nuvarande lagstiftningen kan kontrollen med hjälp av fotboja bara avse om den dömda efterlever förbudet att vistas utanför bostaden. Enligt promemorians föreslagna ändringar ska det dock införas en möjlighet att använda elektroniska hjälpmedel för att kontrollera de särskilda föreskrifter som meddelas. Enligt förslaget skulle det inte bara vara möjligt för Kriminalvården att besluta om ett förbud för den dömda att vistas på en viss plats eller inom ett särskilt angivet område utan även en möjlighet för Kriminalvården att kontrollera efterlevnaden elektroniskt.

Såsom promemorians förslag nu är utformat, får Kriminalvården besluta om elektronisk kontroll och utifrån hur bestämmelsen föreslås att utformas, anser Advokatsamfundet att det finns anledning till oro och risk föreligga för att beslut om elektronisk kontroll kan komma att meddelas med viss slentrianmässighet, även om det framförs i promemorian att en mindre ingripande åtgärd ska användas om detta anses tillräckligt. Att stå under elektronisk övervakning innebär ett avsevärt ingrepp i den personliga integriteten, varför förslaget om elektronisk övervakning måste ställas mot den enskildes rätt till ett privatliv. Mot bakgrund av detta skulle Advokatsamfundet föredra att bestämmelsen utformas på sådant sätt att möjligheten till elektronisk övervakning får ske om behovet framstår som särskilt angeläget (jfr 26 kap. 17 § brottsbalken).

Under alla förhållanden bör det av lagbestämmelse uttryckligen framgå att en mindre ingripande åtgärd ska användas om detta kan anses tillräckligt. Detta för att så långt som möjligt undvika risken för en slentrianmässig tillämpning av elektronisk övervakning.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander

² Se Advokatsamfundets remissyttrande den 28 maj 2020 över promemorian Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda.